

تنبیه تربیتی

باید و نبایدهای روانشناختی و اخلاقیِ تنبیه

تألیف: محمد باقر توکلی

عضو هیئت علمی دانشگاه فرحان

سرشناسه: توکلی، محمدباقر، ۱۳۴۶

عنوان و نام پدیدآور: تنبیه تربیتی (باید ها و نباید های روانشناختی و اخلاقی تنبیه)

تألیف: محمدباقر توکلی

مشخصات نشر: سنندج: محمدباقر توکلی ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۱۲۱ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۶۷۶۰-۹

بهرست نویسی: فیفا.

موضوع: تنبیه بدنی

موضوع: Corporal punishment

موضوع: رفتار بد، جنبه های روانشناسی

موضوع: Parenting- psychological aspects

موضوع: کودک، انضباط

موضوع: Discipline of children

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ HQ۷۰۰/۱۹

رده بندی دیویی: ۳۶۲/۷۶

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۶۰۰۲۶

تنبیه تربیتی (باید ها و نباید های روانشناختی و اخلاقی تنبیه)

تألیف: محمدباقر توکلی

طرح جلد: محمدباقر توکلی

ناشر: مؤلف

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۰۰۰ نسخه چاپ و صحافی: چاپ اید آل

۰۸۷-۳۳۲۳۷۵۷۱

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۸	 مقدمه
۱۲	 فصل اول: کلیات تنبیه
۱۲	 تعریف تنبیه
۱۳	 تفاوت تنبیه تربیتی و عکس العملی (خشونت ورزی)
۱۵	 اهداف تنبیه تربیتی
۲۴	 پانویشت:
۲۶	 فصل دوم: انواع تنبیه
۲۹	 روش های غیر مستقیم
۳۰	 تقویت تفکیکی رفتارهای دیگر

- ۳۰ تقویت تفکیکی رفتارهای ناهمراز
- ۳۱ روش های مستقیم تنبیه
- ۳۲ الف:تنبیه منفی
- ۳۲ محروم کردن
- ۳۶ جریمه کردن
- ۳۹ تفاوت محرومیت و جریمه کردن
- ۳۹ خاموشی
- ۴۱ ب:تنبیه مثبت
- ۴۲ الف) کاربرد فعالیت آزار
- ۴۲ ۱- اصلاح مفراط
- ۴۲ ۲- جبران
- ۴۳ ۳- محدودیت جسمانی
- ۴۴ ب) تحریک آزارنده
- ۴۶ پانوش
- ۴۸ فصل سوم: تنبیه بدنی و باید و نبایدهای آن
- ۴۸ پیامدهای تنبیه
- ۴۸ مهمترین پیامدهای اجتناب ناپذیرتنبیه

- ۱- تعمیم تنبيه بعنوان ابزار مفید ۴۸
- ۲- الگودهی ۴۹
- ۳- اعتیاد به تنبيه شدن ۵۱
- ۴- فرهنگی شدن تنبيه ۵۲
- ۵- گاه ن آسانه تحمل تنبيه کننده ۵۲
- ۶- تغییر نگرش تنبيه کننده ۵۲
- اثر تنبيه از دیدن اسکرین ۵۴
- علل کاربرد تنبيه ۵۷
- آیات تنبيه مؤثر است ۵۸
- تنبيه از دیدگاه گاتری ۵۹
- شدت تنبيه و توجیه درونی ۶۸
- پانویشت ۷۶
- فصل چهارم: اخلاق و تنبيه ۷۸
- تعریف اخلاق ۷۸
- مکاتب اخلاقی و تنبيه ۸۳
- نسبی گرای فرهنگی ۸۳

۸۳	فراطبیعی گرایی
۸۴	شهودگرایی
۸۴	توصیه گرایی
۸۵	امدگرایی
۸۵	انواع پیامدگرایی
۸۵	فایده گرایی کلاسیک
۸۵	فایده باور ساده گر
۸۶	ناپیامدگرایی
۸۷	عقلانیت اخلاقی و تنبیه
۹۲	تنبیه و حقوق تنبیه شونده
۹۴	پانوش
۹۶	فصل پنجم: جایگزین های تنبیه در مدیریت کلاس
۹۸	راهکارهای پیشگیرانه
۹۹	روش مدیریتی مناسب
۱۰۱	تنظیم قوانین کلاس
۱۰۳	اصول چیدمان کلاس
۱۰۴	شیوه های مداخله ای

۱۰۴	طراحی شیوه های نفوذ
۱۰۶	انتقاد و تشویق
۱۰۹	پیگیری پس از وقوع
۱۱۲	راهکارهای مدیریت
۱۱۴	دخالت های نفیض
۱۱۳	دخالت های متوجه
۱۱۶	پانویشت
۱۱۸	منابع

مقدمه

قریب به اتفاق کسانی که سفل معلم را بر می گزینند در آغاز خدمت در زمینه کم و کیف ایفای مسئولیت حرفه ای خویش با خود عهد می بندند که مجموعه ای از باید ها و نباید هایی را رعایت کنند. از یک طرف رفتارها خودداری کرده و آرمان های اخلاقی و حرفه ای را سرلوحه رفتار خویش قرار دهند. بی تردید یکی از نبایدهای ارزشی معلمان این است که به هیچ عنوان و تحت هیچ شرایطی از تنبیه بدنی استفاده نکنند (نویسنده این خطور هم عضو این هیئت پرشمار بوده است)، بخصوص اگر خود در زمان دانش آموزی تنبیه شده و در این زمینه تجربه تلخی را سپری کرده باشند.

متأسفانه اغلب معلمان در کوتاه مدت به این نتیجه می رسند بدون تنبیه (بدنی) کارپیش نمی رود و مدیریت کلاس سامان نمی گیرد. لذا بسیاری از آنان برخلاف

عهدوپیمان قلبی و قلبی خود برای ایفای نقش حرفه ای خویش از تنبیه بدنی استفاده می کنند و بعضاً تنبیه موجب عواقب و پیامدهای ناگواری می شود که اندکی از آنها در رسانه ها آشکار می شود و تاکنون نهی و تهدید آموزش و پرورش در خودداری معلمان از تنبیه نتیجه بخش نبوده است. بنابه گفته «رحیم شاه بلد» هرکل وقت ارزیابی عملکرد و پاسخگویی به شکایات آموزش و پرورش، ۹۱ فقره از مجموع ۸۰۰۰ هزار شکایات ثبت شده سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ مربوط به تنبیه بدنی، اذیت و آزار آموزان است (خبرگزاری ایلنا، ۹۵/۷/۲۵).

هرچند خدای تعالی به دنی درجراید کم و بیش به گوش می رسد اما عمل تنبیه به وفور، و با شدت و ضعف و در اشکال مختلف و گاه دلخراش صورت می گیرد. و همچنان پابرجا و استوار در مدارس و بویژه مدارس روستایی خودنمایی می کند. تعداد زیادی از معلمانی که از تنبیه بدنی دانش آموزان خودداری می کنند نه به دلیل تربیتی یا رعایت اصول اخلاق/ عقیدتی است بلکه اسرنا توانی می باشد. حال سؤال این است تنبیه در تربیت چه نقشی دارد؟ آیا آموزش و تربیت تنبیه میسر است؟ آیا مطلق تنبیه مذموم و مبطرود است؟ مجوز اخلاقی تنبیه چیست؟

نویسنده این نوشته با عنایت به سابقه بیش از دو دهه علمی و تدریس در مدارس، تربیت معلم/ دانشگاه فرهنگیان و دیگر دانشگاه ها با عنایت به پژوهش و نظریات روانشناسی بر این باور است که تربیت بدون تنبیه طلب امری شاق و عملاً محال است، اما چه نوع تنبیهی؟ و با چه شرایطی؟

مطالب مدنظر در زمینه تنبیه در دو جلد تنظیم شده است. در جلد اول، تنبیه در چهارچوب روانشناسی و اخلاق مورد بررسی قرار گرفته است. در جلد دوم، تنبیه

باتوجه به مبانی انسان شناسی فلسفه های تعلیم تربیت و همچنین دیدگاه اسلام بررسی شده است.

بسیاری از مطالب طرح شده در این دفتر (جلد اول) هرچند در کتاب های روانشناسی و تربیتی به تناسب مباحث آورده شده است ولی نویسنده بر این نیت که یافته های مهم، مطرح و تأثیرگذار در زمینه تنبیه-متکی بر نظریات روانشناسان را به اختصار، مستقل و بشکل درسنامه تدوین کند به تنظیم این کتاب اراده نموده است. برخلاف مضامین کتب که بشکل ابزاری و بی توجه به مبانی روانشناسی، نکات روانشناسی را بکار گرفته اند، سعی شده است به فرایندها و توجیهات روانشناختی تنبیه توجه شود که از ویژگی خاص این کتاب نسبت به دیگر نوشته های چاپ شده در این زمینه است. همچنین با طرح مباحث مطرح نشده/ جدید درباره اخلاق تنبیه (در مسووعی بین رشته ای است) و طرح سؤالاتی در این زمینه، تلاش شده هرچند در حد مقدماتی باب مباحث بنیادی در بررسی اخلاق تنبیه بگشاید. امیدوارم که در چاپ های بعدی با نقد و بررسی و مطالعه بیشتر، مطالب عمق یابند و از نواقص این نوشته کاسته شود. لازم به یادآوری است در چهارچوب نظریه های روانشناسی با تأکید بر رویکرد رفتارگرایی و شناخت گرایان، تبیین و توصیه ارائه شده است. پیشینه تجربی و شواهد ذکر نشده است. در حد ضرورت و برای درک نظریه یا دیدگاه خاص، البته هر نظریه ای در ادیان انجوهی از شواهد و تحقیقات تجربی روییده و بالیده است. همچنین بعضی مفاهیم و

اصطلاحات که در متن به اشاره آمده در حد ضرورت در کادری مستقل به اختصار تشریح شده است.

امید می رود مطالعه این درسنامه برای معلمان بویژه دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان که بسیاری از آنان در آغاز کارند و هر کدام خاطرات تلخ و شیرینی از تنبیه در دوران دانش آموزی به یاد دارند مفید باشد و در نوشته ای کوتاه اما کاربردی، حداقل مطالب لازم را در زمینه تنبیه و موضوعات مرتبط با آن در اختیار داشته باشند. انشا اله.